

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Національна академія Служби безпеки України

вул. М. Максимовича, 22, м. Київ, 03066, тел./факс (044) 257-30-35
academy.ssu.gov.ua, e-mail: academy@ssu.gov.ua Код ЄДРПОУ 20001823

30.11.2023 № 29/3/2/2-8333/в

На № _____ від _____

Прим. № 1

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.451.014
Інституту педагогічної освіти
освіти дорослих імені
Івана Зазюна НАПН України
доктору педагогічних наук
професору
АНІЩЕНКО Олені Валеріївни

04060 м. Київ, вул. М. Берлинського, 9

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
завідувача кафедри управління та інформаційно-аналітичного забезпечення
оперативно-службової діяльності центру стратегічних комунікацій
Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та стратегічних
комунікацій Національної академії Служби безпеки України
АРТЮШИНА Георгія Михайловича
на дисертацію **ДЕМКІВ** Анни Миколаївни на тему
**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ
ЦЕНТРІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ**,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертації.

В умовах російської агресії та військової загрози, постійних природних
катаклізмів та надзвичайних явищ техногенного характеру в Україні підвищується
важливість підготовки фахівців у сфері безпеки та цивільного захисту. При цьому
зростає актуальність забезпечення високого рівня підготовки викладачів відповідних
навчально-методичних центрів. Такі викладацький склад має бути не лише
компетентним у питаннях запобігання виникненню надзвичайних ситуацій
техногенного походження і запровадження заходів щодо зменшення збитків та втра

у разі аварій, катастроф, вибухів внаслідок пожеж та стихійного лиха, а й володіти сучасними освітніми технологіями та методичним інструментарієм для підвищення кваліфікації працівників різних напрямів галузі безпеки людини, постійно приділяти увагу питанням професійного саморозвитку та самовдосконалення.

У науковому плані актуальним є удосконалення теоретичних та методичних засад освіти дорослих у різних напрямках професійної діяльності, що припускає запровадження сучасних методологічних підходів, інноваційних та інформаційних технологій, обґрунтування моделей особистісно-професійного розвитку тощо. Водночас проблема професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації ще не отримала достатнього наукового осмислення й представлення у педагогічній теорії і практиці освітньої діяльності.

Важливість підготовки фахівців у сфері безпеки та цивільного захисту та актуальність забезпечення високого рівня підготовки викладачів відповідних навчально-методичних центрів, а також недостатнє обґрунтування теоретико-методичних засад професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту зумовлюють актуальність та практичну значущість теми дисертаційного дослідження Демків Анни Миколаївни «Професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації».

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Основними науковими результатами дисертаційної роботи Демків А.М., що характеризуються необхідним рівнем наукової новизни, вважаємо розкриття змісту та структури професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ, розроблення моделі професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації, визначення педагогічних умов та обґрунтування критеріїв розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації.

Також слід відмітити такі додаткові наукові здобутки автора: уточнення змісту понять «професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту», «професійно-педагогічна компетентність викладачів НМЦ ЦЗ».

удосконалення діагностичного інструментарію дослідження динаміки професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації та ін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій сформульованих у дисертації

Грунтовність наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження Демків А.М. підтверджується коректним визначенням цілей і завдань дослідження, використанням сучасних та ефективних теоретичних та емпіричних методів дослідження, ґрунтовним аналізом широкого кола вітчизняних та зарубіжних джерел із проблеми дослідження, достатністю емпіричної бази дослідження, системністю та результативністю проведеної експериментальної роботи, достатньою апробацією результатів дослідження на наукових конференціях різного рівня, позитивним досвідом впровадження результатів дослідження у практику підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Значення одержаних результатів для педагогічної науки визначається можливістю використання обґрунтованих автором теоретичних положень та діагностичного інструментарію у подальших дослідженнях проблем розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання підготовлених дисертанткою навчальних посібників, робочих програм спецкурсів для керівників і викладачів НМЦ ЦЗ, слухачів курсів підвищення кваліфікації, магістрантів та аспірантів в галузі безпеки та цивільного захисту. Результати та висновки дослідження доцільно використовувати при розробленні освітньо-професійних і освітньо-наукових програм у закладах вищої освіти, навчальних програм підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти, тренінгових програм у міжкурсовий період підвищення кваліфікації викладачів НМЦ ЦЗ.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертаційного дослідження А.М. Демків науково виважена та логічно побудована, зміст дисертації повною мірою відображає логіку вирішення визначених наукових завдань та досягнення його мети.

Дисертаційна робота складається з трьох розділів, кожний з яких спрямований на вирішення наукового завдання щодо теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки моделі професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації. Загальний обсяг дисертації відповідає нормативним вимогам і становить 35 сторінок, з них основного тексту 184 сторінок, що відповідає нормативним вимогам.

Анотація до дисертації відображує загальний зміст роботи та відповідає встановленим вимогам.

У **вступі** до дисертації ґрунтовно та чітко розкрито актуальність проблем професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації, показано наукові напрацювання щодо вирішення цієї проблеми та суперечності, що потребують розв'язання. Показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Об'єкт та предмет визначені відповідно до спеціалізації дисертаційного дослідження. Чітко подано мету та розкрито завдання дослідження. Описано положення, що складають методологічну та теоретичну основу дослідження. Повноґрунтовно окреслено сукупність використаних теоретичних, емпіричних та статистичних методів дослідження та експериментальну базу. При розкритті наукової новизни показано основні результати дослідження. Описано їх практичне значення. Розкрито особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві. Наведені дані щодо апробації, здійснених публікацій свідчать про достатність впровадження результатів дослідження у наукову діяльність та освітній процес.

У **першому розділі дисертації** обґрунтовано важливість розгляду проблем професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту, розкрито сутність, зміст і структуру, а також визначено критерії дослідження професійно-педагогічної компетентності викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту.

Заслуговує на увагу проведений аналіз законодавчої бази підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту педагогічних працівників сфери цивільного захисту. Вдалим і доцільним є наочні зображення зовнішньої і внутрішньої структури навчально-методичних центрів цивільного захисту (рис. 1, 2).

При розкритті змісту і структури професійно-педагогічної компетентності викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту дисертантка використано методи семантичного і контент-аналізу, що надало можливість надати авторське визначення поняття «професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту». Автором здійснюється також ґрунтовний структурно-семантичний аналіз поняття «професійно-педагогічна компетентність», який у поєднанні з методом експертного оцінювання надав можливість виділити компоненти такої компетентності у викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту, а також обґрунтувати критерії сформованості професійно-педагогічної компетентності досліджуваної категорії педагогів.

Компонентний склад професійно-педагогічної компетентності, критерії та параметри оцінювання рівнів її розвитку у викладачів НМЦ ЦЗ вдало відображені на схемі (рис. 9).

У другому розділі дисертаційної праці дослідницею обґрунтовано педагогічні умови професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації, розглянуто технології та представлено модель такого розвитку.

Вивчаючи різні позиції науковців стосовно визначення сутності поняття «педагогічні умови», авторка виокремлює його основні характеристики, надає визначення та розкриває зміст педагогічних умов професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації.

Позитивно відмітимо використання авторкою методу аналізу ієрархій для визначення і обґрунтування необхідних педагогічних умов. У результаті було отримано ієрархію педагогічних умов професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ, що демонструє найбільш значущі з них для впровадження у процес підвищення кваліфікації. Виявленим педагогічним умовам була надана досить змістовна характеристика.

Описуючи технології професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації, дослідниця справедливо робить акцент на використанні сучасних інформаційних технологій, технологій онлайн-освіти, які мають пріоритетне значення в освіті дорослих в зв'язку з їх гнучкістю, доступністю та можливістю індивідуалізувати

навчання.

Розроблена авторкою модель розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації ґрунтується на сучасних методологічних засадах (системному, компетентнісному, акмеологічному та інших підходах) та досить повно зображує процес та компоненти такого розвитку.

Третій розділ дисертації присвячений розкриттю змісту та результатів експериментальної роботи із перевірки ефективності впровадження визначеної моделі, педагогічних умов та технологій професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації.

Слід відмітити детальний опис проведеного експерименту, обґрунтування вибору методик для вимірювання і контролю динаміки розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ за кожним її компонентом.

Узагальнення результатів експериментальної роботи, їх кількісний і якісний аналіз засвідчили результативність упровадження експериментальної моделі професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації.

Значущість виявлених відмінностей у показниках контрольних та експериментальних груп була підтверджена відповідними статистичними критеріями.

Висновки відповідають поставленим задачам, комплексно висвітлюють усі здобуті в процесі дослідження результати, свідчать, що мету наукового пошуку повністю досягнуто.

Список використаних джерел є достатнім (238 найменувань, із них 27 іноземною мовою), і переконливо показує, що зміст дисертації базується на ґрунтовному інформаційному пошукові в ракурсі визначеної проблеми.

У **додатках** до дисертації викладено допоміжні таблиці, навчально-методичні матеріали, діагностичний інструментарій та результати експериментального дослідження, наведено довідки про апробацію результатів дослідження.

Дисертаційна робота написана грамотно, у роботі витриманий науковий стиль викладу, здійснюються логічні узагальнення і надаються коректні висновки. Оформлення дисертації відповідає нормативним вимогам.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях

Основні положення та результати дослідження досить повно висвітлено у 22 наукових працях автора (16 – одноосібних), серед них: 6 статей у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science; 1 навчальний посібник; 14 публікацій у збірниках міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Вважаємо не досить точним призначення автором використання експериментальних методів у вступі до дисертації – «для узагальнення знань про структуру і зміст професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ, їх професійний розвиток» (с. 31). Скоріше за все метод експерименту використовувався для перевірки ефективності моделі професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації.

2. У першому розділі дисертації авторка спрямовує основну увагу на вивчення нормативно-правових матеріалів, визначення організаційних аспектів діяльності НМЦ ЦЗ. Водночас слід було глибше проаналізувати зміст діяльності таких центрів, представити конкретні дані про контингент осіб, що навчаються, цілі і завдання навчання, предмети, які викладаються, форми роботи, що використовуються, навести результати опитування викладачів та слухачів таких центрів щодо проблем, особливостей навчання, оцінки якості діяльності тощо.

3. Відмітимо деяку недосконалість наданого автором визначення професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту як комплексу «видів діяльності, що здійснюється на безперервній основі та спрямований на розвиток професійно-педагогічної компетентності...» (с. 60). По-перше, у визначенні спостерігається тавтологія: розвиток – комплекс видів діяльності, спрямованих на розвиток. По-друге, розвиток людини традиційно визначається як процес її якісних і кількісних змін під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників (сама ж авторка наводить таке визначення на с. 135). Тому недоцільно зводити сутність професійного

розвитку викладачів лише до видів діяльності, що забезпечують такий розвиток.

4. Також не можемо погодитись із розглядом професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ як атрибуту професійного розвитку (с. 62). Це суперечить вже наведеному вище авторському визначенню професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту як комплексу видів діяльності. На наш погляд, професійно-педагогічну компетентність слід розглядати не як атрибут, а як результат професійного розвитку викладачів, особливе, інтегральне поєднання їх професійних та особистісних якостей, якого вони набувають в процесі такого розвитку.

5. Перед розкриттям технологій професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації (підрозділ 2.2) слід було пояснити, чому дослідниця після визначення переліку найбільш вагомих педагогічних умов такого розвитку перейшла до аналізу саме технологій. Логічно було б слідувати порядку виявлених та представлених у підрозділі 2.1 педагогічних умов.

6. У моделі професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації (рис. 15, с. 137) доцільно було б вказати в якості результату розвитку сформованість професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Висновок

Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих праць дає підстави зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Демків Анни Миколаївни на тему «Професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки. За актуальністю, науковою новизною, практичним значенням отриманих результатів, змістом і оформленням робота відповідає вимогам спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022

р. № 44), а її авторка, Демків Анна Миколаївна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри управління та інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-службової діяльності центру стратегічних комунікацій Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій Національної академії Служби безпеки України

Георгій АРТЮШИН

«30» листопада 2023 р.

Підпис Георгія Артюшина засвідчую:

Учений секретар
кандидат юридичних наук

Андрій ПРОЗОРОВ

Вит. 3 пр.м.
Прим № 1-2 - на адресу.
Прим № 3 - справа КУІА
Вик. Артюшин Т.М.
«30» листопада 2023 р.